

veckling. Att boken har en stor betydelse råder inga tvivel om. Den är en framgång och nyckel till förändring. Detta är en ny typ av kurslitteratur som verkligen behövs eftersom den ger såväl historiska tillbakablickar samt analyser av vår samtid och framtid. Författarna har genom boken lyckats mycket väl med att beskriva och låta oss förstå och lära mer om den komplexitet som dödligt skolväld innebär. Det här en bok som varmt rekommenderas för läsning och begründanden.

UUDISTAAGO KAUPUNKIAKTIVISMI YHTEISKUNTA?

Liisa Häikiö: *sosiaalipolitiikan professori, Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta*

Mäenpää, Pasi & Faehnle, Maija: 4. sektori. Kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Vastapaino, Tampere. 2021, 336 s.

4. sektori eli teos siitä, kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa, alkaa suurella väitteellä: Kaupungeissa kytee uusi demokratia (s. 11). Pasi Mäenpää ja Maija Faehnle enteilevät teoksessaan, että neljännen sektorin muotoutuminen uudelleenlaisiksi toimijakentäksi merkitsee systeemistä muutosta yhteiskunnassa.

Mäenpään ja Faehnle teos on kattava tarkastelu kaupunkiympäristössä toteutuvasta kansalaisaktivismista. Se kokoaa yhteen tulokset toimintatutkimuksesta

ja yhteistoiminnallisuuteen perustuvasta tutkimuksesta, joissa tavoitteena on ollut kehittää kansalaisaktivistien toimintaa sekä luoda yhteisymmärrystä ja keskustelua kansalaisaktivistien ja hallinnollisten toimijoiden välille. Tarkasteltava kansalaisaktivismi keskittyy erityisesti Helsinkiin ja siellä virinneeseen toimintaan. Tutkijat ovat kartoittaneet helsinkiläistä kaupunkiaktivismia ja osallistuneet sen toimintaan. Teos tarjoaa myös kansainvälisiä esimerkkejä erilaisista aktivismeista, muut suomalaiset kaupungit ja niissä toteutuva aktivismi ovat teoksessa vähäisessä roolissa.

Tutkimuksellisenä tavoitteena teoksessa on ymmärtää kansalaisyhteiskunnan muutosta ja asettaa kansalaisaktivismi laajemmän yhteiskunnallisen muutoksen yhteyteen. Teos ammentaa laajasta tutkimuskirjallisuudesta. Se yhdistelee ajankohtaisia monitieteisiä keskusteluja kaupunkitutkimuksesta, kansalaisosallistumisesta, paikallisen hallinnon muutoksesta, demokratian uudistumisesta ja kestävyysmurroksen myötä muotoutuvista uudennlaisista toimintatavoista.

Mäenpää ja Faehnle määrittelevät neljännen sektorin verkostomaisesti itseorganisoiduviksi yhteisöiksi, jotka eivät liity perinteisemmän yhdistysten ja järjestöjen muodostamaan kolmanteen sektoriin. Keskeistä neljännellä sektorilla on erilaisia muotoja saava ja toimintoja luova kaupunkiaktivismi.

Kirjoittajat lukevat kaupunkiaktivismiin piiriin lukuisan joukon erilaisia toimintoja ja tapahtumia, esimerkiksi vertaiskauppa ja ruuanvälitys, kaupunkitapahtumat, paikalliset liikkeet, kaupunkisuunnittelu ja digitaalisuuden

edistäminen. Yhteistä näille on omaehtoinen yhteistoiminta, keskittyminen tee-se-itse -toimintaan, yhteisresurssien käyttö, verkkoympäristöissä toimiminen sekä kaupunkitilan hyödyntäminen ja hyödyttäminen.

Toimijoita on paljon ja osallistumisen tavat vaihtelevat suuresti aloitteiden tekemisestä, toiminnan avustamiseen ja satunnaiseen mukanaoloon. Tyypillisesti aktiivisimmat toimijat ovat 30–40-vuotiaita suhteellisen hyvin toimeentulevia ja korkeasti koulutettuja kaupunkilaisia. Perinteisemmästä kansalaisosallistumisesta toiminta eroaa siinä, että kansalaisaktiivisi pyrkii yksilölliseen tai yhteisölliseen suoraan toimintaan osallistuvien omassa asuinympäristössä. He eivät pyri toimintaan hallinnon kautta tai vaikuttamaan päätöksentekoon, vaan pyrkivät parantamaan kaupunkitilaa ja toimintamahdollisuuksia omalla toiminnallaan.

Toiminta ei ole ideologista perinteisten ideologioiden tai julkilausuttujen agendojen mielessä. Kaupunkiaktiivismin piiriin luettavat toimintatavat kuitenkin kuvastavat ekologisuuden, reilouden, yhteisöllisyyden, suvaitsevaisuuden, inklusiivisuuden ja innovatiivisuuden ihanteita. Tavoitteena ei ole yhteisöllinen identiteetti, vaan yksilöllisiin valintoihin pohjautuva yhteinen tekeminen.

Mutta, enteileekö neljännen sektorin muotoutuminen yhteiskunnan systeemistä muutosta? Mäenpään ja Faehnen mukaan kaupunkiaktiivisissa on uutta ja merkittävää se, että niiden piirissä ihmiset tekevät yhteistyötä ja luovat vaihtoehtoisia toimintamalleja. Kaupunkiaktiivisi ei pyri uudistamaan olemassa

olevia poliittisia kanavia tai politiikan kuvastoja, joskaan se ei yleensä myöskään pyri luomaan konfliktiasetelmaa edustuksellisen demokratian, järjestöjen tai asiantuntijahallinnon kanssa. Demokratialla on näin mahdollisuus uudistua toimintatavoiltaan ja siltä osin, ketkä toimijatahot luetaan yhteiskunnallisiksi ja vaikuttaviksi toimijoiksi.

Mielestäni uudenlaisen demokratian muodostuminen ja systeeminen muutoksen tosiasiallinen mahdollisuus jää teoksessa avoimeksi. Teoksen mosaiikkimaiset teoreettiset ainekset heijastavat tätä. Ne eivät tarjoa, eivätkä ehkä pyrikään tarjoamaan, selkeää tai yksiselitteistä ymmärrystä siitä, miten neljässektori ja kaupunkiaktiivisi haastaessaan hallinnon, muuttaessaan markkinoita ja laajentaessaan demokratiaa, uudistaa yhteiskuntaa kokonaisuutena.

On helppo nähdä, että neljässektori ja kaupunkiaktiivisi elävöittävät kaupunkia ja tarjoavat asukkaille mahdollisuuden ottaa haltuun elinympäristöään uusilla toiminnallisilla tavoilla. He vahvistavat kaupunkiaan, sen toimintaympäristöä ja siellä asuvien ja toimivien yksilöiden voimavaroja osallistua yhteiskuntaan. Sen sijaan on vaikea nähdä, miten neljässektori ja kaupunkiaktiivisi kykenisivät uudistamaan yhteiskunnan toiminnan peruslogiikkaa. Useimmat kaupunkiaktiivismin muodot eivät myöskään pyri tähän, vaan niissä korostuvat arjen sujuminen, omissa tavoitteiden edistäminen, tekemisen mahdollistaminen ja ilostuttaminen.

Toinen epäily demokratian uudistamiselle ja systeeminen muutoksen mahdollisuudelle liittyy siihen, että

neljäsektori ja kaupunkiaktivismi edellyttävät toimijoilta monenlaisia voimavaroja: aikaa, tietoja ja taitoja. Sen myötä syntynyt toiminta vastaa pääosin varsin keskiluokkaisiin tarpeisiin ja todennäköisesti myös edellyttää tietynlaisen keskiluokkaisen toimijuuden hallintaa. Esimerkiksi jakamistalouden erilaiset muodot ovat yleensä edellyttäneet käyttäjiltään kohtuullista taloudellista tilannetta ja arjen joustavuutta. Pienituloisilla ja vähävaraisilla kaupunkilaisilla 'vertaistalous' sen sijaan voi olla tärkeä pärjäämisen keino. Se muodostuu kuitenkin hyvin pienimuotoisesti, eivätkä nämä toimintamuodot mahdu kaupunkiaktivismiin määrittelyyn alle. Esimerkiksi epämuodolliset kaveriavun muodot edellyttävät vastavuoroisuutta ja sitä, että osapuolet tuntevat toisensa.

4. sektori -teos tarjoaa lukijalle tuhdin ja yksityiskohtaisen paketin kaupungeissa virinneestä kansansalaisaktivismista. Se auttaa ymmärtämään kaupunkien muuttuvaa merkitystä asukkailleen ja evästä miettimään, miten kaupunkilaiset osallistuvat yhteiskunnalliseen muutokseen. Tällainen ymmärrys on erityisen arvokasta mietittäessä kestävyysmurroksen myötä uudistuvaa yhteiskuntaa. Mäenpää ja Faehnle tuovat perusteellisella tarkastelullaan esiin moninaisen osallistumisen ja aktivismin merkityksen erityisesti murroksen mahdollistajana. Voidaan myös ajatella, että kestävyysmurros myös edellyttää ihmisten paikallisiin tarpeisiin vastaavaa kekseliäisyyttä ja yhteistyötä uusien ratkaisujen kehittämisessä ja käyttöönotossa.

Kaupunkiaktivismiin lukuisat esimerkit ja toimintatavat toimivat sellaisen tule-

vaisuuden inspiraationa mitä sosiaalipolitiikan tutkimisessa ja käytännössä on syytä tunnustaa ja tunnustaa.

YLPEYDEN JA HÄPEÄN TUOTTAMISEN MEKANISMIT LAPSIPERHEIDEN SOSIAALITYÖSSÄ

Teija Karttunen: *YTT, yliopistonlehtori, Turun yliopisto*

Gibson, Matthew: *Pride & shame in child and family social work. Emotions and search for humane practice.* Policy Press, Bristol. 2019, 253 s.

Etsin jokin aika sitten sosiaalityön tutkimuskirjaa, joka käsitelisi häpeää sosiaalityön asiakassuhteissa ja kohtaamisissa. Halusin erityisesti löytää kirjan, jossa tarkasteltaisiin nimenomaan asiakkaiden häpeäkokemuksia. Hieman huolimattomasti, sisältöä sen enempää selvittelemättä, käsiini päätyi Birminghamin yliopiston lehtorin, Matthew Gibsonin (2019) teos *Pride & shame in child and family social work. Emotions and the search for humane practice.* Sisältö ei todellakaan vastannut sitä, mitä alun perin olin etsiskellyt. Gibson ei nimittäin kohdistanutkaan tarkasteluun ensisijaisesti asiakkaiden kokemuksiin vaan aivan toisaalle: siihen, miten häpeää, häpäisyä, ylpeyttä ja tunnustusta tehdystä työstä tuotetaan osana organisaatioiden johtamista ja työtapoja lapsiperhesosiaalityön kontekstissa. Jälkikäteen mietittynä tämä lähestymistapa auttaa ymmärtämään myös asiakastason